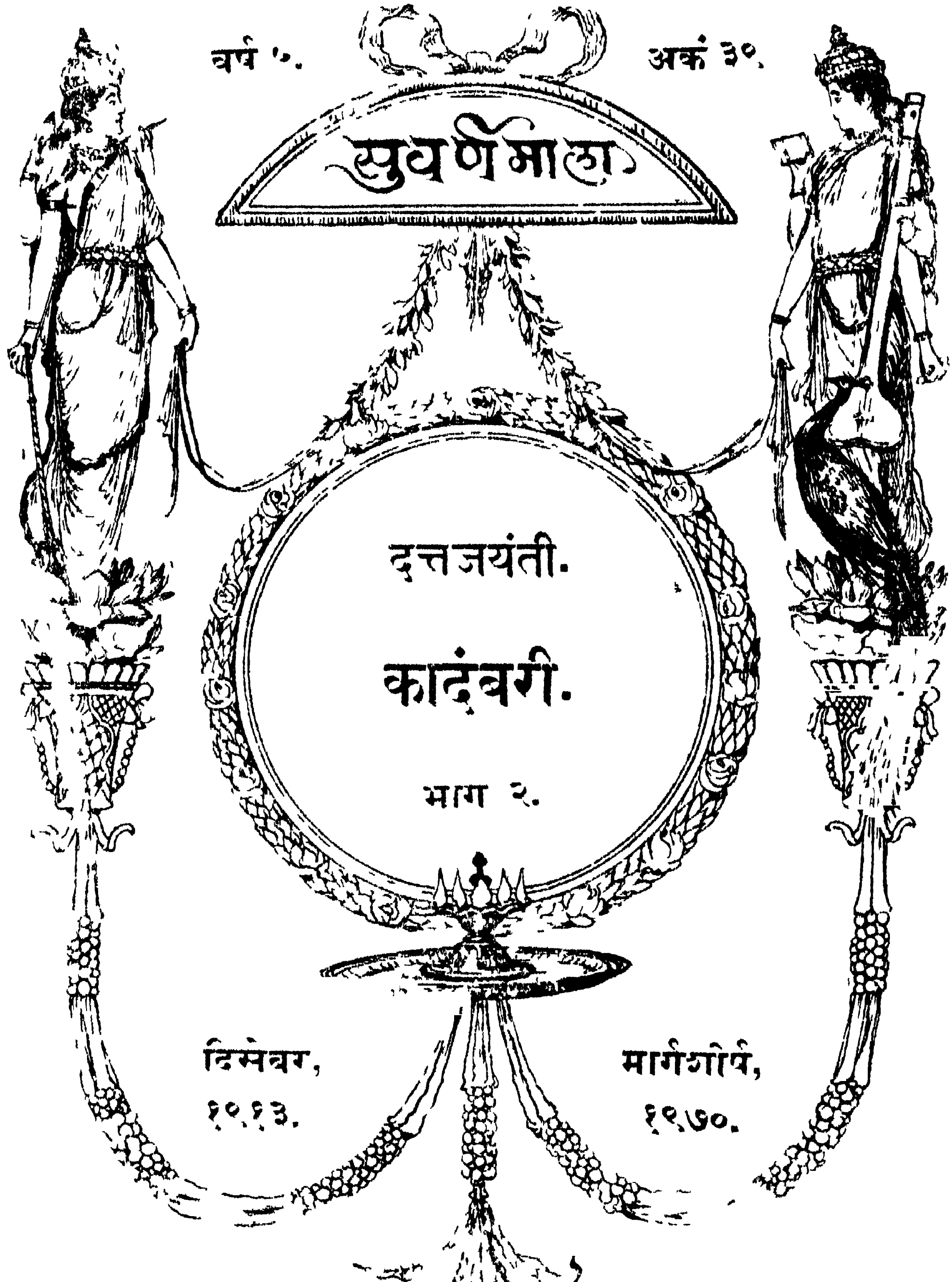
सुवर्णमाला.

अनुक्रमणिका.

Our next issue SANKRANTI contains the pictures from life of RAMDAS.

वर्ष ७. अंक ३०.

सुवर्णमाला

दत्तजयंती.

कादंबरी.

भाग २.

डिसेंबर, १९१३. मार्गशीर्ष, १९७०.

पुरुषोत्तम विश्राम मावजी.

BEWARE OF THESE THIRTEEN MISTAKES.

1 To yield to immaterial trifles. 2 To look for perfection in our own actions. 3 To endeavour to mould all dispositions alike 4 To expect uniformity of opinion in this world 5 To measure the enjoyment of others by our own. 6 To expect to be able to understand every thing. 7 To believe only what our finite minds can grasp. 8 To look for judgement and experience in youth. 9 Not to make allowances for the infirmities of others 10 To worry ourselves and others with what cannot be remedied. 11 To consider everything impossible that we cannot perform. 12 Not to alleviate all that needs alleviating as far as lies in our power. 13 It is a grand mistake to set up your own standard of right and wrong, and judge people accordingly.

(*The Great Thoughts, 1911*)

Account of the Parrot's Past Life

शुकपूर्वजन्मकथा

Vilaswati in Grief

शोकाकुल विलासवती

Tarapida's Inquisitiveness

तारापीड जिज्ञासा

Vilasvati in Child bed

ज्ञानसागर

Chandrapida and Vaishanpian at Study

[illegible]

Chandrapida returns to the capital

नगर प्रत्यागमन.

Princess Patralekha

राजकन्या पत्रलेखा

Chandrapida's departure for the conquest of the world

दिग्विजय प्रस्थान

KADAMBARI.

(BANABHATTA.)

—:o.—

Under the cool shade of Asoka tree I saw the sage Jabali shining with spiritual splendour. Harita his son took me there and placed me softly under the very Asoka tree. My sight excited the curiosity of all and they requested Harit to relate to them how and where I came to his hands. Harita explained to them that while he was on his way for his usual bath in the adjoining lake he saw me fallen down from a nest in a tree and just on the point of death. He told them that I was dead to all purposes but was spared by the kindness of Harita who took me to the lake where some drops of water were put in my mouth. Sage Jabali listened with interest the whole account related by Harita and turning his head towards me fixed his holy gaze towards me I thought as if I was being purified by the holy fire in his eyes and was glad to be favoured thus After a little time the Sage Jabali said, "This parrot is reaping the fruits of his sinful actions" All the Rishies there were astonished to hear Jabali's words and requested them to tell them my story which Jabali promised to do (See Picture No 1) At night-fall after performing their night prayers all the Rishies assembled together round Jabali and Harita took me there and the sage Jabali began to relate my story He said, "Formerly there was a great king named Tarapid who ruled in Ujjain his capital. Ujjain was a very beautiful city and its fame spread all round. King Tarapid conquered all the kings on earth and became their sovereign He had a minister named Shukanas who was well-versed in all the

arts. King Tarapid enjoyed his life fully but his cup of happiness was not full having no son. King Tarapid bitterly felt absence of a son and the same was the case with his queen Vilasvati One day king Tarapid went to Vilasvati and to his greatest surprise found her weeping bitterly She had thrown all her ornaments aside and was there sitting, a picture of grief At the sight of the king she got up but was again seated by the king who asked her the reason of grief (See Picture No 2) The king was told by the maid-servant that queen Vilasvati heard it related in Mahabharat that the sonless persons could not go to heaven, and that was the cause of grief The king tried to appease her in various ways Some days having elapsed the king one day saw in a dream the moon entering the mouth of his queen After some days the queen became pregnant to the great joy of the king and his minister The king went to see his queen and asked whether the news that he got was true and upon which deep blush spread in her face and she said, "What does it avail to ask me this question" (See Picture No 3) Nine months elapsed and on one auspicious day the queen gave birth to a son The news spread in the city instantly and people expressed their intense joy by decorating the whole city in honour of their new prince The king also went to the queen's apartments where to his great joy he saw the queen with the prince in her laps (See Picture No 4) The minister Shukanas predicted that the prince would be a sovereign and would rule the earth for a long time News came at the same time that a son was born to Manorama the wife Shukanas the minister. The king congratulated him and celebrated the occasion with costly gifts. The prince was named Chandrapida while the son of the minister was named Vaishanpian. Both soon passed through their childhood and grew to be

young boys and were sent to a learned teacher to learn the arts and sciences. Chandrapida and Vaishanpian grew to be bosom friends. Both were always together and confided in each other perfectly. (See Picture No 5) Both soon became proficient in all arts of war and peace and the king sent his commander-in-chief to bring Chandrapida back to the city The king sent a beautiful charger named Indrayudh as a present to his son, and the son learning his father's wishes to return to the capital took permission of his preceptor and escorted by a big army and numerous princes with peacock umbrellas which shone like clouds in the sky he started on his return journey (See Picture No 6) Men, women and children flocked to all places of vantage whence they could get a good view of the prince who was honoured by the citizens with costly presents The procession stopped at the palace where he saw his parents who embraced him and blessed him fervently Afterwards he saw the minister Shukanas at his residence Prince Chandrapida soon won the hearts of all his subjects and thus became immensely popular One day his mother queen Vilasvati sent him as a present one young girl with a word that she was born of a good family and was the daughter of king Kuluta. She was brought up by the queen and she was presented to the prince Patralekha stepped forth and saluted the prince who accepted her in obedience to his mother (See Picture No 7) Shukanas gave him lessons in politics and then as a crown-prince and heir-apparent to the throne he set out with his big army to make conquest of all the kings on earth (See Picture No. 8).

कादंबरी.

(बाणभट्ट.)

महर्षी जाबाली याचें पवित्र दर्शन झाल्यानंतर हारित ऋषीनें मला अशोक वृक्षाच्या छायेंत ठेंवलें व आपण आपल्या पित्यास वंदन करून आसनस्थ झाला. मला पाहून सर्व ऋषींना जिज्ञासा उत्पन्न होऊन "हा शुकबालक कोठून आणला?" असें त्यांनी हारित ऋषीस विचारिलें. तो म्हणाला, मी स्नान करण्याकरितां चाललों असतांना उन्हानें घाबरा होऊन मरणोन्मुख झालेला हा घरट्यांतून पडलेला आढळला. मला याची दया येऊन मी त्याला येथें आणिलें आहे." या प्रकारचें भाषण ऐकून भगवान जाबाली मान वळवून मजकडे कौतुकानें पाहूं लागले. बराच वेळ शांत दृष्टीनें पाहिल्यावर 'हा आपल्या दुर्वृत्तपणाचें फळ भोगीत आहे" असें ते ह्मणाले. हें ऐकून सर्व ऋषिमंडळी चकित होऊन त्यांनी त्या भूत, वर्तमान व भविष्य जाणणाऱ्या तपस्वी जाबालीला माझा सर्व वृत्तांत सांगण्याची विनंती केली (चित्र १ ले पहा) व त्यांनींही सर्व वृत्तांत त्या रात्रीं सांगण्याचें कबूल केलें. चार घटका रात्र झाल्यानंतर सर्व ऋषी मंडळी बसली असतां भगवान जाबालींनीं माझा वृत्तांत निवेदन केला. ते म्हणाले, "अवंती देशांत उज्जयिनी नावाची नगरी आहे. त्या नगरींत प्रौढप्रताप तारापीड या नावाचा राजा राज्य करीत होता. त्याचा शुकनास नामक मुख्य प्रधान होता. तो जातीनें ब्राह्मण होता. तारापीडानें सर्व पृथ्वी जिंकून निर्वैर केली व आपण शुकनास प्रधानावर सर्व कारभार सोंपवून आपण तारुण्य सुखाचा उपभोग घेत स्वस्थ राहिला. बराच काळ गेला तरी राजास पुत्र दर्शनाचें सुख मात्र मिळालें नाहीं म्हणून फारच वाईट वाटत होतें. त्याची विलास-

---

(पुढे पहा)

वती नांवाची पट्टराणी होती एके दिवशी राजा विलासवतीच्या मंदिरांत गेला असता त्याच्या दृष्टीस आश्चर्यकारक देखावा पडला विलासवतीने आपल्या अंगावरील अलंकार काढून टाकिले आहेत, डोळ्यातून वाहणाऱ्या अश्रुबिंदूनी तिचें वस्त्र भिजले आहे व डाव्या हातावर मुखकमळ ठेवून ती चिंताक्रांत बसली आहे राजास पाहताच विलासवती उठून उभी राहिली पण राजाने तिला पलंगावर बसवून शोकाचे कारण न कळल्यामुळे भांबावून तिचे अश्रु पुसून तो म्हणाला, प्रिये, तूं कशाकरिता मुकाट्याने शोक करीत आहेस? आपले अंगावर तूं अलंकार का घातले नाहीस?" (चित्र २ रे पहा) विलासवती उत्तर देत नाही असे पाहून राजाने तिच्या मकरिका नावाच्या दासीस विचारिता तिने निपुत्रिकास उत्तम गती मिळत नाही असे महाभारतातून ऐकताच राणीसाहेबास दुःख होत आहे" असे सांगितले राजाने नंतर तिचें अनेक प्रकारे समाधान केले एके दिवशी राजास आपल्या स्त्रीच्या मुखात चंद्र प्रवेश करीत आहे असे स्वप्न पडले व पुढे लवकरच विलासवती गर्भवती राहिली आपली स्त्री गर्भिणी आहे असे राजाचे दृष्टीस पडताच त्याला फार आनंद झाला मग तो विनोदाने म्हणाला, "मला कळलेले आनंदाचे वर्तमान खरे आहेना?" विलासवती लाजून तोंड खाली घालून बसली व म्हणाली, "मला उगीच वारंवार लाजवायाचे हे काय?" (चित्र ३ पहा) अशा रीतीने पुष्कळ विनोद करून राजा निघून गेला नऊ महिने पूर्ण झाल्यावर एका उत्तम दिवशी विलासवतीस पुत्ररत्न झाले राजास ते आनंद वृत्त समजताच राजा उत्तम रीतीने मंगलसूचक अशा चिन्हांनी सुशोभित केलेल्या अशा सूतिकागृहाकडे गेला व पादप्रक्षालन करून आत गेला तो आपल्या प्रियेने मांडीवर घेतलेला पुत्र त्याचे दृष्टीस पडला (चित्र ४थे पहा) पुत्र मुख पाहून राजास पराकाष्ठेचा आनंद झाला आणि त्याने आपणास कृतकृत्य मानिले! शुकनास प्रधानासही अत्यंत आनंद झाला व त्याने हा मुलगा सार्वभौम होईल असे त्याच्या अंगावरील लक्षणावरून भविष्य केले इतक्यात शुकनास प्रधानाच्या मनोरमा स्त्रीसही पुत्ररत्न झाल्याची आनंददायक वार्ता मंगल नामक दूताने सांगितली. सर्वांना अतिशय आनंद झाला.

राजानें आपल्या पुत्राचे नाव चंद्रापीड असे ठेविले व शुकनासाच्या मुलाचे नाव वैशंपायन असे ठेविले लवकरच बाल्यावस्था निघून गेली व राजानें त्या दोन्ही मुलाना शिक्षणाकरिता गुरुगृही पाठविले. थोडक्याच काळात त्यांनी सर्व विद्येचा अभ्यास केला बलाढ्यपणावाचून इतर सर्व गोष्टीत वैशंपायन चद्रापीडाप्रमाणेच प्रवीण झाला बरोबर वाढल्यामुळे व खेळल्यामुळे वैशपायन चद्रापीडाचे विश्वासस्थान झाला होता वैशपायनावाचून चंद्रापीडास थोडा वेळही करमत नसे व तोही चद्रापीडास सोडून क्षणभरही राहात नसे. याप्रमाणे विद्याभ्यास करीत असता त्याना तारुण्य प्राप्त झाले (चित्र ५ वे पाहा) सर्व विद्या व कला याचा पूर्ण अभ्यास झाल्यामुळें गुरूनेही त्याना घरी जाण्यास आज्ञा दिली राजा तारापीडाने त्याला आणण्याकरितां आपल्या सेनापतीस पाठविले सेनापतीने त्याला निरोप सागताच चंद्रापीडानें पित्याची आज्ञा शिरसा मान्य करून त्याने पाठविलेल्या त्रैलोक्यातील रत्नच अशा इंद्रायुध नामक अश्वावर आरोहण केले त्या अश्वावर चढल्यावर चद्रापीडास सर्व त्रैलोक्य अगदीं अल्पसे वाटूं लागले. जेव्हां तो त्या वाड्याच्या बाहेर पडला तेव्हा अपरीमित अश्वसैन्य त्याच्या दृष्टीस पडले राजेलोकाच्या मस्तकावर मयूरपिच्छाचीं छत्रे असल्यामुळें इद्रधनुष्यानीं युक्त मेघमंडळाप्रमाणे तें सैन्य दिसत होते (चित्र ६ वें पहा) चद्रापीडाने सर्व राजपुत्राचा सन्मान केला व तो नगरास जाण्या करिता निघाला. त्याच्या मागून प्रधानपुत्रही निघाला चद्रापीड नगरातून चालला असतां सर्व नागरीकानी त्याचा सन्मान केला त्याला पाहाण्या करितां सर्व स्त्रिपुरुष गडबडीनें धांवत आले होते माड्यांवरून गच्च्यावरून व खिडक्यातून जिकडे तिकडे स्त्रिया बसल्यामुळें शहरांतील सर्व वाडे फुलऱ्याप्रमाणें दिसू लागले. अशा रीतीनें शहरांतून मिरवत चद्रापीड राजवाड्यात आला. व आपल्या मातापित्यास त्याने भक्तिपूर्ण वदन केलें राणी विलासवती त्याला पाहाताच अत्यत आनंदीत झाली व त्यास तिने आलिंगन दिले. पुढे त्यानें शुकनास प्रधानाच्या घरी जाऊन त्यास वंदन केले अशा रीतीनें कांही काल गेल्यावर एके दिवशी कैलास नावाचा चोपदार एका सुंदर स्त्रिस बरोबर घेऊन चद्रपीडाकडे आला व म्हणाला, " महाराज, राणी साहेबांनी अशी आज्ञा केली आहे कीं पूर्वी कुलूत राजास

धि लक्ष्मी आर्ट प्रींटींग वर्क्स-प्रोसेस एन्ग्रेव्हर्स व आर्ट प्रींटर्स.
भायखळा, मुंबई.

जिंकिलें त्यावेळीं त्याची कन्या पत्रलेखा अगदीं लहान असतांच बंदी केलेल्या लोकांबरोबर आणिली होती तिचें मी स्नेहानें आजपर्यंत पालनपोषण केलें यापुढें आपण हिला ठेऊन घ्यावी. तिला दासीप्रमाणें मानूं नये शिष्यिणीप्रमाणें हिजवर लक्ष ठेवावें ही फार मोठ्या कुलीन घराण्यांतील आहे व फार दिवस तुझी सेवा करण्यास उपयोगी पडेल (चित्र ७ वें पहा) पत्रलेखेनें पुढें होऊन चंद्रापीडास प्रणाम केला तेव्हां "मातेची आज्ञा मला मान्य आहे" असें म्हणून त्यानें चोपदारास जावयास सांगितलें पुढें पत्रलेखा त्याचें अगदीं विश्वासस्थान झाली. पुढें कांहीं दिवसानंतर शुकनास प्रधानानें चंद्रापीडास राजनीतीचा उत्तम उपदेश करून चंद्रपीडास यौवराज्याभिषेक केला व नंतर सर्व सैन्यासह राजपुत्र चंद्रापीड दिग्विजय करण्यास निघाला दररोज नवीन सैन्य मिळत असल्यामुळें चंद्रापीडाचें सैन्य वाढत चाललें. उद्धट शत्रूंना नमवीत शरणागतांना आश्वासन देत लोकांची प्रीती संपादन करीत तो पराक्रमी चंद्रापीड सर्व पृथ्वीभर दिग्विजय करीत चालला (चित्र ८ वें पहा)

કાદંબરી.

(બાણભટ્ટ.)

ઋષિ કુમાર હારિત મને અશોક ઝાડની છાયામા મુકયો અને પોતાના પિતાના ચરણસ્પર્શ કરી પાસે પડેલા દર્ભાસન ઉપર બેઠો. ત્યા બેઠેલા સર્વ મુનિઓએ મ્હારા તરફ આંગળી બતાવી ઋષિ કુમારને પુછયુ કે 'આ પોપટનુ બચ્ચુ કયાંથી લાવ્યા!' ઋષિકુમારે કહયુ કે 'સ્નાન કરવા જતાં ઝાડના માળામાથી પડી ગયેલુ રસ્તામા તરફડતુ હતુ ત્યાંથી દયા આવવાથી હું અહી લાવ્યો છુ અનાથનુ પાલન કરવુ એ આપણા જેવાનો ધર્મ છે જયારે એને પાંખો આવશે ત્યારે એને જવુ હશે ત્યા જશે ને અત્રે રહેવુ ગમશે તો અત્રે રહેશે.' આ વાત સાંભળતાં જાબાલી મુનિને કાંઇ કુતુહલ લાગતા મ્હારા પ્રતિ જોયુ

મને જાણે ઓળખતા હોય તેમ મ્હારા તરફ ઘણી વાર જોઇને બોલ્યા કે "આ પોપટ એના અવિનયનુ ફળ ભોગવતો હોય એમ જણાય છે" મહા મુનિના પ્રભાવને જાણનારી મુનિલોકની સભાને આ પોપટનુ પુર્વ-જન્મ ને આ જન્મનુ વૃત્તાંત સાભળવાની જીજ્ઞાસા થતાં મહામુનિ જાબાલીને તે કથા કહેવાની તેમણે વિજ્ઞાપના કરી. (જુઓ ચિત્ર ન ૧) મહામુનિએ સાયકાલે જ્યારે ફલાહાર કરી નિરાંતે બેસીશુ ત્યારે આ પોપટના સબધમાં કથા કહેવાનુ કહી નિત્યકર્મ કરવા આજ્ઞા કરી. નિત્યકર્મ વિગેરે સર્વ પરવારી મુનિમંડલ મહામુનિ જાબાલીથી પોપટનું વૃત્તાત સાંભળવા તત્પર થયુ. ૠષિકુમાર હારિતપણ પોપટને લઈ ત્યાં આવ્યો; અને જાબાલી મહર્ષિ નીચે પ્રમાણે પોપટનુ વૃત્તાંત કહેવા લાગ્યા.

અવન્તીમાં **ઉજ્જયની** નામની નગરીમાં ધર્મના અવતાર જેવો **તારાપીડ** નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને **શુકનાસ** નામે એક બ્રાહ્મણ પ્રધાન હતો પ્રધાન ઉપર રાજ્યભાર નાંખીને યૌવનસુખ-ભોગવવામાં તેણે કચાસ રાખી નહી ઘણા ખરાં સાસારિક સુખનો પૂર્ણ ઉપભોગ કરી રહ્યા પરતુ પુત્રમુખનુ દર્શન થયુ નહી. એક વખત રાજા લાવણ્યમયી રાણી **વિલાસવતી**ના મહેલમા ગયો તો રાણીને રૂદન કરતી અને શોક કરતી દીઠી, અને સર્વ દાસીમડળ શોક પામતુ તેની આસપાસ ફરી વળ્યુહતુ; રાજાને જોઈ રાણી ઉભાં થયાં પણ રાજાએ રાણીને પલગપર બેસાડી રૂદનનુ કારણ પુછ્યુ. જ્યારે રાણીએ જવાપ ન આપ્યો ત્યારે પરિજનને રુદનનુ કારણ કહેવા જણાવ્યુ (જુઓ ચિત્ર ન ૨)

રાજાનાં વચન સાભળી મકરિકા નામની દાસીએ જવાબ આપ્યો. "કે રાણીમાતાએ મહાભારતની કથા શ્રવણ કરતાં પુત્રમુખદર્શનનું મહાત્મ્ય સાંભળ્યું ને તે તેમને અત્યાર સુધી થયું નથી તેથી રૂદન કરેછે"

આ સાંભળી રાજાએ રાણીને આશ્વાસન આપ્યું ને વધુમાં જણાવ્યુ કે જે વસ્તુ દૈવાધીન છે તે માટે રડવાથી શુ ફળ મળવાનુ છે! પૂર્વ જન્મમાં સુકૃત નહી કર્યા હોય તો પુત્રસુખ ક્યાંથી મળે! જન્માન્તરે કરેલાં કર્મનું ફળ આ જન્મમાં ભોગવવુ પડે છે. દૈવને ફેરવી

શકવા કોણ સમર્થ છે. છતાં ગુરુનું, રુષિઓનું પુજન કરી તેમની આરાધના કરશો તો વખતે તેમની કૃપાપ્રસાદી ફળ આપશે આવી રીતે રાજા પુનઃ પુન આશ્વાસન કરી ત્યાંથી પાછો ફર્યો. રાણી **વિલાસવતી** દેવતાઓનુ આરાધન કરવા લાગી અને વ્રત નિયમ પાળવા લાગી કેટલાક દિવસ પછી રાણીને ગર્ભ રહ્યો, ને તે આનદજનક સમાચાર કુલવર્ધના નામની દાસીએ રાજાના કાનમા કહ્યા. આ સમાચાર સાંભળતા રાજાના આનંદનો પાર રહ્યો નહી અને સ્વપ્નમાં રાણી વિલાસવતીના મુખમાં સોળકળાવાળા ચદ્રને પ્રવેશ કરતા જોયો હતો તે વાત સત્ય ઠરશે એમ રાજાને લાગ્યુ. દાસીજનના સમાચાર ખરા છે કે ખોટા એ બાબતનો નિર્ણય કરવા રાજા પ્રધાન શુકનાસને લઇને થોડા માણસ સાથે રાણીના અતપુરમા ગયો ત્યાં તેણે ગર્ભના રક્ષણ માટેની સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરેલી દીઠી ને રાણીને એ ધોળા વસ્ત્રમાં સુદર દેખાતી ગર્ભવતી સ્ત્રીને ઘટે એવી શૈયા ઉપર સુતેલી જોઈ રાજા શયન ઉપર તેની સાથે બેઠો. રાણીને પ્રફુલ્લ ગર્ભસહિત જોઇને હર્ષથી પરિહાસ કરતો કરતો રાજા બોલ્યો દેવિ! શુકનાસ પુછે છે કે કુલવર્ધનાએ જે ખુશી ખબર આપી તે શુ તેમજ છે? રાણી આ સાભળી શરમાતાં નીચું જોઈ રહી (જુઓ ચિત્ર ન ૩) આ પ્રમાણે વાર્તાવિનોદમા રાજાએ તે રાત્રી ત્યાજ ગાળી, પ્રધાન પણ પોતાને ઘેર જતાં પોતાની સ્ત્રીને ગર્ભવતી જોઇ મનમા આનંદ પામ્યો

પૂર્ણ કાળે રાણીએ શુભ દિવસે મનને આનદ આપનાર પુત્રનો જન્મ આપ્યો સારો દિવસ જોઇ પ્રધાન સાથે રાજા પુત્રનુ મુખ જોવાને પ્રસૂતિમહેલમાં ગયા મહેલના દ્વારપાસે બે મંગલમય કલશ મુકેલા હતા, દૂર્વાંકુરની સાથે વિરલ ગુથેલા શ્વેત પુષ્પની માળાઓ શોભની હતી તોરણની વચમાં ઘંટાઓ બાંધેલી હતી વૃદ્ધ સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓ વિવિધ સાથીયા દોરતી હતી હળધરનો રસ છાટીને પીળાં કરેલાં વસ્ત્ર સાથે છઠ્ઠીની દેવીને ચીતરતી હતી ભીતો ઉપર પચરંગી સાથીયા કાઢેલા હતા બાળકની રક્ષાને સારૂ બળીદાન આપવામા આવતુ હતુ આ સર્વ જોતા જોતાં રાજાએ મહેલમાં પ્રવેશ કર્યો કે

તરતજ પ્રસવથી દુબળી ફીકી પડી ગયેલી રાણીના પડખામાં પોઢેલા પુત્રને જોયો. (જુઓ ચિત્ર ન ૪) પ્રધાન પુત્રનુ અંગ વિગેરે ચિન્હો જોઈ રાજાને તેનુ વર્ણન કરતો હતો ત્યાં મંગલક નામના પુરુષે શુકનાસને ત્યાં પુત્ર જન્મ થયાની વધામણી આપી. આ મંગળ વાકય સાંભળીને રાજા ઘણો પ્રફુલ્લ થયો અને બોલ્યો કે દુઃખ દુઃખને અને સુખ સુખને અનુસરે છે, ત્યાર પછી રાજા પ્રધાન સાથે પ્રધાન પુત્રનુ દર્શન કરવા ગયો શુભ મુહૂર્ત જોઇ રાજકુમારનું નામ **ચંદ્રાપીડ** પાડયું અને પ્રધાન પુત્રનું નામ **વૈશમ્પાયન** પાડયું. રાજકુમારનુ બાળપણ વિતતાં વિદ્યાભ્યાસ માટે નગરબ્હાર ક્ષિપ્રા નદીના કિનારા ઉપર વિદ્યામંદિર બંધાવ્યુ, જ્યાં **ચંદ્રાપીડ** અને **વૈશમ્પાયન** સાથે વિદ્યાભાસ કરવા લાગ્યા. વળી હાથી ઘોડે બેસતા, ધનુર્વિદ્યા, શાસ્ત્રવિદ્યા વિગેરે સર્વ કળા, વિદ્યામાં ચંદ્રાપીડ પ્રવીણ થયો, વૈશમ્પાયન શૌર્ય શીવાય બીજી વિદ્યામાં રાજપુત્ર જેવોજ હતો. સાથે સાથે રહેવાનુ થવાથી પ્રધાનપુત્ર વૈશંપાયન ચદ્રાપીડનો વિશ્વાસપાત્ર મિત્ર થઇ રહ્યો (જુઓ ચિત્ર ન. ૫)

ચંદ્રાપીડ યુવાવસ્થામા આવ્યો છે, ને સર્વ વિદ્યાકળાનો પૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો છે એ જાણુતાં વિદ્યામંદિરના આચાર્યોનો મત લઇ તેને તેડવા સારૂ **બલાહક** નામના સેનાપતિને રાજકુમારને તેડવા મોકલ્યો રાજાની ઇચ્છા જાણુતા કુમારે ઇન્દ્રાયુધ અશ્વને અંદર લાવવા આજ્ઞા કરી અને તે ઉપર સ્વાર થયો. અશ્વપર બેઠો એટલે ત્રણલોક તેને એક આંગળીના વેઢા જેટલા લાગ્યા. વિશ્વમંદિરમાંથી બ્હાર આવ્યો ત્યાં મોટું ઘોડેસ્વારનુ લશ્કર ઉભેલુ દીઠું. ભેગા થયેલા રાજપુત્રો પ્રણામ કરવા લાગ્યા અને તેમને સર્વ સેનાપતિએ ઓળખાવ્યા. સર્વ રાજપુત્ર મંડળસાથે સ્વારી નગર તરફ ચાલી સઘળા લોકો પોતાનો કામધંધો છોડી ચંદ્રાપીડને જોઇ પોતાની આંખો ઠારવા લાગ્યા અને અંતરની આશિષો આપવા લાગ્યા. (જુઓ ચિત્ર. નં ૬)

રાજદ્વાર પાસે આવતાં ચંદ્રાપીડ તથા વૈશમ્પાયન ઘોડા ઉપરથી ઉતર્યા, અને બલાહકના બતાવેલા માર્ગે રાજગૃહમાં પેઠા પ્રતિહારીઓએ પ્રણામ કર્યા અને આસન ઉપર વીરાજેલા પિતાને બતાવતાં ચંદ્રાપીડે

નીચા નમી પ્રણામ કર્યા. ત્યાંથી માતા પાસે જઇ તેને પણ પ્રણામકર્યા. સર્વ રાજમાતાઓને મળી બન્નેજણુ પ્રધાન શુકનાસને ત્યા ગયા અહી-યાથી પછી પોતામાટે તૈયાર કરાવેલા મેહેલમાં ગયા જ્યાં આનંદમાં રાત્રી ગાળી. ત્રીજે દિવસે સવારમાં કેલાસ નામનો કંચુકી કુમાર પાસે આવ્યો અને વિનયથી બોલ્યો "હે કુમાર! રાણી માતાએ આપને કહાવ્યુ છે કે આ પત્રલેખા નામની પુત્રી–રાજકન્યા તેમની પાસે ઉછરેલી છે, ઉંચા કુળની છે અને હવે તમારી પાનદાની ઝાલવાને યોગ્ય થઇ છે તેથી તમારી પાસે મોકલી છે માટે એનો સ્વીકાર કરી લાડ લડાવજો અને માન આપજો તમે એની સાથે એવી રીતે વર્તજો કે ઘણા કાળ સુધી તમારી એ યોગ્ય સેવક થઈ રહે" ચદ્રા-પીડે જેવી માતાની આજ્ઞા એમ કહી કચુકીને રજા આપી (જુઓ ચિત્ર નં ૭)

મહારાજ તારાપીડ વૃદ્ધ થયા હતા એટલે ચદ્રાપીડને યુવરાજ પદનો અભિશેક કરવાની ઇચ્છા થઈ શુકનાસે રાજ બાબતમાં કેટલોક બોધ આપી પુર્વજો જે રાજ્યની ધુરીને ધારણ કરતા આવ્યા છે તે તમે ધારણ કરો, શત્રુના માથાને નમાવો અને યુવરાજપદ ધારણ કરો શુભ દિવસે પુરોહિતે રાજ્યાભિશેકની સર્વ ક્રિયાઓ કરી યુવરાજ ચંદ્રાપીડને સોનાના સિહાસન ઉપર બેસાડયો.

આ પછી રાજકુમાર રાજમંડળસાથે દિગ્‌વિજય કરવા નીકળ્યો. સાયકાળ થતાં એક સ્થળે તેણે મુકામ કર્યો અને આખી રાત્રી પત્રલેખા અને વૈશમ્પાયન સાથે વાતોમા ગાળી બીજે દિવસે સવારમાં આગળ કુચ કરી. જેમ જેમ આગળ ચાલવા માંડયું તેમ તેમ લશ્કરમાં ભરતી થવા લાગી. રસ્તામાં છકી ગયેલા રાજાને નમાવતો, નમ્ર થયેલાને ઉન્નતિ આપતો અને શરણાગતનું રક્ષણુ કરતો, પ્રજાપ્રેમ વધારતો અને પુરુષાર્થને પ્રકટ કરતો કરતો આખી પૃથ્વીપર તે ફરવા લાગ્યો. (જુઓ ચિત્ર નં ૮.)

बाणभट्टाचार्य प्रणित.

कादंबरी.

महर्षी जाबालिका दर्शन कर हारित ऋषी मुझे अशोक वृक्षके निचे रख आसनस्थ हुए मुझे देख अन्य ऋषियोंको जिज्ञासा उत्पन्न हो उन्होंने प्रश्न किया कि " यह शुकबालक तुमने कहांसे लाया " तब हारित ऋषि बोले-" मैं स्नान करने जा रहा था तब मार्गमें यह पडा हुआ मेरे दृष्टीगोचर हुआ " यह भाषण सुन महर्षि जाबालि मेरे ओर देख बोले " यह अपने कुकर्मोंका फल भोग रहा हैं " यह सुन अन्य ऋषि आश्चर्यमग्न हुए और मेरा वृत्तांत कह सुनानेकेलिये उन्होंने भूत, भविष्य तथा वर्तमान जाननेवाले जाबालिको विनंति की. (प्रथमचित्र देखो) जाबालिने उसी रात्रीको मेरा वृत्तांत कहना शुरु किया. वे बोले—उज्जयनी नगरमें तारापीड नामक राजा राज्य करता था उसे शुकनास नांमक एक मंत्री था. राजा सर्व कारोबार मंत्रीपर छोड तारुण्यसुखका आस्वाद ले रहाथा. बहुत काल बितनेपरभी उसको पुत्रदर्शनका लाभ न होनेसे वह अत्यंत दुःखित था राज्ञी विलासवतीके मंदिरमें एक दिन राजाको अत्यंत आश्चर्यजनक दृश्य नजर आया. विलासवती आभूषणरहित शोकग्रस्त बैठी हुई नजर आई. राजानें इसका

कारण पूछा (द्वितीय चित्र देखो) विलासवतीने कुछ प्रत्युत्तर न देनेसे राजाने परिचारीक को पूछा तब वह बोली, निपुत्रिकको उत्तम गती प्राप्त होती नही यह महाभारतमें श्रवण करनेसे इनको दुःख हो रहा है. राजाने उसका शांतवन किया. बादमें एक रात्रीको स्वप्नमें राजाने अपने स्त्रीके मुखमें चंद्रमाको प्रवेश करते देखा. थोडेहिदिन बाद विलासवती गर्भवती हुई. यह सुन राजाकोभी बहुत आनंद हुवा. और एक समय राजानें उसी [illegible] रात्रीको प्रश्न किया (तृतीय चित्र देखो.) नवमास पूर्ण होनेपर शुभसमयपर विलासवती प्रसूत हुई राजको पुत्ररत्न प्राप्त हुआ. राजा यह वार्ता सुनतेही सूतिकागृहके ओर आया (चतुर्थ चित्र देखो.) मंत्री शुकनासकोभी बहुत आनंद हुआ इतनेहीमें शुकनास मंत्रीकी पत्नी मनोरमा इसकोभी एक पुत्ररत्न प्राप्त होनेकी वार्ता आ पहुंची, सर्व आनंदित हुए.

राजाने अपने पुत्रका नाम चंद्रापीड रखा व मंत्रीके पुत्रका नाम वैशंपायन रखा. बाल्यावस्था समाप्त होनेपर दोनो थी गुरुगृहको शिक्षणार्थ भेजे गये. थोडेही दिनोमें उन्होंने अपना शिक्षणक्रम पूरा किया. दोनोभी साथ रहनेसे वैशंपायन चंद्रापीडका विश्वासस्थान हुआ. विद्याभ्यास करते २ उनको तारुण्यावस्था प्राप्त हुई (पांचवां चित्र देखो) विद्याभ्यास पूर्ण होनेपर चंद्रापीडको नगरको ले जानेके लिये सेनाधिपति आये. चंद्रापीड इंद्रायुध नामक अश्वपर आरोहण कर नगरके ओर चला (छठां चित्र देखो.) चंद्रापीड नगरमें प्राप्त होतेही नागरिकोंने उसका सन्मान किया. उसनेथी अपने माता

पिता तथा गुरुजनोंको प्रणाम किया. कुछ दिन व्यतीत होने-पर एक समय एक सुंदर युवतीको साथ ले एक रक्षक चंद्रापीडके ओर आया और कहने लगा, "महाराजा, कुलूतराजाको जिस समय पराजित किया तब पत्रलेखा नामक उसकी एक अल्पवयी कन्या थी. उसका मैंने आजतक प्रतिपाल किया. भविष्यमें आप इसका प्रतिपाल करो, ऐसा महाराज्ञी विलासवतीने आपको कहनेको कहा है" (सातवां चित्र देखो) पत्र लेखाने चंद्रापीडको प्रणाम किया तब चंद्रापीडने कहा "माताकी आज्ञा मुझे मान्य है" कुछ दिन बादमें शुकनास मंत्रीने चंद्रापीडको राजनितीका उपदेशकर यौवराज्याभिषेक किया. थोडेही दिन बाद चंद्रापीड दिग्विजय संपादनार्थ चला (आठवां चित्र देखो)

ચોર અને ગોદરેજના તીજોરી

વચ્ચે

રસાકસી.

થોડા વખત ઉપર સરકારી ઓફીસોમાં ચોરોએ તીજોરીઓ તોડી ચોરી કરવા માંડયાથી ગોદરેજની તીજોરીઓ વીશે સરકારે પરપુછ કરી અને બનાવટ કેવી છે તે જોવા નમુના માગ્યા. ગોદરેજે નમુના મોકલાવતી વખતે પોતાની અને બીજા મેકરોની તીજોરીઓની બનાવટના ફેરની સમજ આપી અને પરીણામમ ગોદરેજને ૧૭૯ તીજોરીનો ઓરડર મળ્યો.

હીંદુસ્તાન અને બરમાની સેવીંગ બેંકો માટે સરકારે ગોદરેજની ૩૭૨ તીજોરી ખરીદી તે પેહેલાં બીજા મેકરની તીજોરી સાથે આગમાં નાખી પરીક્ષા કરી હતી. બીજી તીજો-રીમાં સઘળાં કાગજો બળી ગયા હતાં જ્યારે ગોદરેજનીમાં સઘલાં જેવાંને તેવાંજ રહ્યાં હતાં.

કારખાનું—ગેસ કંપની પાસે,

પરેલ મુંબઇ.

Printed at The Lakshmi Art Printing Works, Byculla Bombay,

by G. K. Devare and published by PURSHOTAM & Co.

Sankli Street, Byculla, BOMBAY

THE LAKSHMI ART PRINTING WORKS
PROPRIETORS PURSHOTAM & Co